

musik

BIBLIOTEKSNYTT

SKA
MUSIKBIBLIOTEK
FÖRENINGEN

nr.1-2
2018

KALENDARIUM 2018–2019

22-27 juli IAML-kongress i Leipzig, Tyskland
14-15 november Vart är musiken på väg? Perspektiv från forskning, bransch och politiker. Musikkonferens på Kungliga Musikhögskolan i Stockholm/Mirac. www.mirac.se

2019
14-19 juli IAML-kongress i Kraków, Polen

Vi-lär-varandra-dagarna (SMBF:s årsmöte) var populära - 48 deltagare! Läs mer på s. 4. Foto: Lena Nettelbladt. Omslag: Yvonne Suopanki-Lakso, ny i SMBF:s styrelse. Foto: Tommy Lakso. Läs mer på s. 6.

INNEHÅLL

3	Ordföranden har ordet, Redaktörernas ruta	13	Emil Sjögren 1853-1918
4	Rapport från SMBF:s årsmöte	15	Emil Sjögren i bibliotek & arkiv
6	Ny i styrelsen	17	I Birgit Nilssons verkstad
7	Konsten att sprida svensk musik -
Musikaliska konstföreningen	19	Summary in English
9	Om Göteborgs stadsbiblioteks musikplan	20	Annonsera i Musikbiblioteksnytt!
Fler bilder från SMBF:s årsmöte
10	Fem frågor till Mattias Lundberg om hans bok
<i>Martin Luthers egna toner och ord om musik</i>		

SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN
www.smbf.nu

www.iaml.info

MUSIK

BIBLIOTEKSNYTT

utges av Svenska musikbiblioteks-föreningen,
svenska sektionen av IAML,
International Association of Music Libraries,
Archives and Documentation Centres

ISSN 0283-104X

Redaktör och distr.: Tobias Danielsson & Gunnel Jönsson
Musik- och teaterbiblioteket Box 16326
103 26 Stockholm

08-519 554 10 mbnytt@gmail.com

Prenumerationer inkl. medlemskap:

enskilda 350:-, institutioner 700:-, veteraner, studerande,
arbetslösa 150:-

Plusgiro 65 21 22-3

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com

Layout Sara Lind

Tack för dessa två år!

Jag vill tacka för förtroendet att få ha varit er ordförande i två år. Tidigare var jag redaktör för Musikbiblioteksnytt i 10 år. I den egenskapen deltog jag i föreningens möten och arbete. Det blir 12 år i styrelsen och det är på tok för länge enligt föreningens stadgar. Verkligen på tiden att jag lämnar plats för andra. Jag vill också tacka styrelsen för gott samarbete.

Det var väldigt roligt att träffa så många av er (48 stycken) på våra årsmötesdagar på Operahögskolan i Stockholm i april. Vi hade mycket att prata om och mycket att lära varandra.

Önskar er alla en trevlig sommar!
Lena

Foto: Anders Nettelblatt

Kära kollegor

Tack så mycket för att ni har gett mig förtroendet att vara ordförande för Svenska musikbiblioteksforeningen, vilket gör mig både stolt och glad. Jag hoppas att mina erfarenheter från åtta år som generalsekreterare i vår moderförening IAML ska komma till nytta. Det är min fasta övertygelse att vi måste samarbeta

på ett internationellt plan för att stärka vår position. IAML:s President, Stanisław Hrabia, har nyligen deltagit i en sammankomst i Bryssel för att fira lanseringen av the European Agenda for Music – ett manifest som initierats av European Music Council där vi är medlemmar. Syftet är “to bring together the diverse voices of the European music sector to determine a common vision and strategy for the future.” Det är viktigt att vi gör vår röst hörd i denna typ av sammanhang.

Jag vill passa på att ge Lena Nettelblatt en eloge för det fina arbete hon har utfört som ordförande. Vid sidan av perioden som ordförande har vi under många år haft förmånen att ha Lena som redaktör för Musikbiblioteksnytt

där hon har delat med sig av sin goda omvärldsbevakning och sitt stora kontaktnät. Jag tycker faktiskt att den är outstanding när jag jämför den med andra medlemstidskrifter inom IAML. Så trevlig och så informativ. Jag är mycket tacksam att Gunnel Jönsson och Tobias Danielsson har tagit vid på samma utmärkta sätt.

För några år sedan var jag med på en konferens anordnad av European Music Council med temat “Sharing and Learning”. Det tycker jag är ett utmärkt motto – vi delar med oss av våra kunskaper och erfarenheter så att vi kan lära av varandra.

Pia Shekther

Redaktörernas ruta

Kära läsare

Årets första nummer är ett dubbelnummer. Fullmatat med info från årsmötesdagarna, Emil Sjögrens 100-årsjubileum och mycket, mycket mer. Kom ihåg att ett bidrag från dig kan sprida information inte bara om ditt arbete utan även vara till stöd och hjälp

för kollegor runt om i Sverige. De samtal som hölls i en förlängd kaffepaus under årsmötesdagarna gav mersmak. Kul och stimulerande att utbyta tankar – även i tryckt form!

Gunnel Jönsson & Tobias Danielsson

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com
www.smbf.nu
musikbiblioteksforum@listserv.kb.se
[www.facebook.com/ \(Musikbiblioteksforeningen\)](https://www.facebook.com/Musikbiblioteksforeningen)

Rapport från SMBF:s årsmötesdagar

||| Gunnel Jönsson, text, Lena Nettelbladt, foto

Den nya styrelsen, se notis.

Under torsdagen och fredagen 19 – 20 april träffades drygt 40 medlemmar i Operahögskolans lokaler för att ha årsmöte och sedan "lära av varandra". Här kommer ett sammandrag över några ämnen från dagarna. Presentationerna av Lars Landin & Pär Johansson finns att läsa på vår hemsida.

Operahögskolans prefekt, Anna Lindal inledde med att hälsa oss välkomna och passade på att prisa betydelsen av musikbibliotek. Anna Lindal, som också är violinist, berättade med fiolen i hand, om

sin pågående forskning som handlar om avlärande. Tillsammans med regissör Karl Dunér undersöker hon avlärande och dekonstruktion. "Målet är att utforma en "kritisk praktik" som bygger på unlearning, dekonstruktion, fragmentisering och improvisation – ifrågasätter och utmanar tradition och tolkningskanon inom såväl klassisk musik som institutionell teater." Vi hade gärna lyssnat mer på Annas fängslande berättelse om detta intressanta ämne men programmet gick vidare med årsmötesförhandlingarna.

Under stort bifall avtackades Lena Nettelbladt, Lars Landin och Åse Lugné för deras arbete i SMBF:s styrelse.

Vi fick även veta vilka som fått årets resestipendier till IAML-kongressen – se notis.

Klassificering och katalogisering

Lars Landin talade om hur han använder Dewey för att klassificera musik på sitt bibliotek på Örebro universitet. Dewey används endast i katalogen, som uppställningssignum använder han SAB i klartext.

Därefter blev det en djupdykning i RDA och hur katalogisering av musiktryck kommer att förändras. Det är bara att plugga på vad gäller entitet, verk, uttryck, manifestation och exemplar. Pär Johansson från Musik och teaterbiblioteket redogjorde förtjänstfullt. Han hann även med att kort presentera Libris XL som ska vara i drift 11 juni. Då det i dagsläget inte finns några mallar för katalogisering av musik lär vi få höra mer om det under året.

Fredagens digra utbud

Fredagens program bestod av korta presentation på ca 10 minuter vardera. Åse Lugné inledde med att berätta

om och visa olika referenskällor som Musikhögskolan i Malmö använder. Ämnesguiden för musik är tjänst skapad av bibliotekets personal och är gratis att använda även för allmänheten - bit.ly/2rFJgRy.

Övriga tjänster som Åse visade prenumererar man på och är tillgänglig för personal och studenter. Utöver Oxford Music Online, RILM och andra mer kända resurser visade Åse oss Rock's Backpages. Här är länken till deras hemsida www.rocksbbackpages.com.

Niklas Bogren Persson berättade hur Göteborgs stadsbibliotek använder Naxos Music Library www.naxosmusiclibrary.com

Kia Hedell berättade om jakten på stämmaterial till otryckt musik genom att använda sig av RISM:s databas opac.rism.info och kulturarvsportalen Alvin www.alvin-portal.org.

“ Det är bara att plugga på vad gäller entitet, verk, uttryck, manifestation och exemplar.

Gustaf Bergel gav oss en inblick i Svensk musiks nya webbplats och arbetet med att få till ett nytt gränssnitt för sökning. Arbetet med funktionalitet fortsätter.

I samband med kaffepausen delade vi upp oss i fyra grupper för att diskutera olika ämnen med kollegor från olika ställen. Ämnena som vi fick att välja bland var:

- Vilka resurser använder du i referensarbetet?
- Hur är ditt förhållande till Dewey?
- Hur känner du inför ny Libris och hur

Åse Lugné visade den fina ämnesguiden för musik som finns på Musikhögskolan i Malmös webbplats.

förbereder du dig inför det?

- Vad är en utmaning för ditt bibliotek/arkiv just nu?

Ett trevligt sätt att hinna träffa nya och gamla kollegor och att få höra hur andra har det. Tiden försvann lika fort som kaffet!

Sen avslutades årsmötesdagarna med ytterligare några korta presentationer:

Kerstin Carpvik från Musik- och teaterbiblioteket guidade oss igenom deras webbplats och gjorde sökningar i katalogen inklusive den skannade kortkatalogen DigiLellky. Rikard Larsson berättade initierat om hur man söker teatermaterial vid Musik- och teaterbiblioteket. Elisabet Andersson redogjorde för notdigitalisering "on-demand" vid Musik- och teaterbiblioteket och till sist avslutade den avgående ordföranden Lena Nettelblatt med att presenterade

medici.tv.

På vår hemsida smbf.nu kan man under Tips för musikbibliotekarien läsa mer om alla presentationerna – och lite till.

Efter en gemensam promenad genom KTH-området i vårsolen intog vi lunch och därefter avslutade vi dagen med ett besök på Dans- och cirkushögskolan. Åsa Teglund, som är platsbibliotekarie på DOCH, berättade om verksamheten och sitt arbete där.

Stort tack till alla inblandade - både organisatörer och presentatörer!

PS. Vill man läsa mer om Anna Lindals projekt kan ni titta här:

www.uniarts.se/forskning-utveckling-sarbete/forskningsprojekt/unlearning-performance-fragments-and-doubts

Fler bilder från årsmötet hittar du på baksidan av detta nummer.

Den nya styrelsen

Nyvalda blev Pia Shekhter ordförande och Besa Spahiu kassör. Till ledamöter valdes Yvonne Suopanki-Lakso från Musikhögskola i Piteå och Johanna Grut, fn på Musikbiblioteket, SRF. Omvalda blev Tobias Danielsson och Staffan Lundmark och Kia Hedell och Niklas Bogren Persson kvartstår ett år till.

Resestipendier 2018

Sebastian Lindblom från Musik och teaterbiblioteket tilldelades årets SMBF resestipendium. Niklas Bogren Persson från Göteborgs stadsbibliotek tilldelades Anders Lönns resestipendium för 2018.

Ny i styrelsen

Yvonne
Suopanki-
Lakso
presenterar
sig

Yvonne Suopanki-Lakso

Min biblioteksbanan började 1979, kortkatalogens tid, vid Malmbergets folkbibliotek. Efter två år fick jag förtroendet att ansvara för två av kommunens skolbibliotek. Periodvis var jag även ute i byarna med Bokbussen, vilket var lika stimulerande som utmanande. I varje by förväntades det att man skulle veta exakt vad personen i fråga hade läst och vilken genre som gällde för kommande lån.

Musik har alltid funnits under min uppväxt. Finsk populärmusik med Eino Grön i spetsen men även högtidliga musikstunder med opera. Då öppnades locket vördnadsfullt till gramfonspelaren, och pappa spelade stenkakor eller gramfonskivor. Vi barn visste att det gällde att sitta med och stillsamt ta in alla arior, eller ge sig iväg ut. Pappa kunde verkligen njuta av dessa stunder

och ofta satt jag med och lyssnade lika mycket som jag beundransfullt betraktade den harmoni som han utstrålade i dessa stunder.

Mitt eget musicerande började och slutade under ett och samma år. Nyss fyllda tjuugoett anmälde jag mig till en gitarrkurs på ABF:s Musikskola i Malmberget. Jag hade förväntat mig en gammal farbror som skulle lära mig ackordspel. Så blev inte fallet. Där mötte jag en ung man, med en pedagogik jag aldrig

“ “ Att bli invald i Svenska musikbiblioteksförningens styrelse känns hedersamt och jag ser verkligen fram emot arbetet där

stött på och efter halva kursen blev vi ett par. Numer är jag gift och har två fantastiska barn tillsammans med Tommy Lakso, min gitarrlärare. Jag gav dock upp min karriär som gitarrist ganska snabbt...

Tillsammans med Tommy har min musiksmak för olika genrer vuxit och är i ständig utveckling. I vissa projekt samarbetar vi i hans kompositioner. I skrivande stund är det fado på Meänkieli, ett av Sveriges fem minoritetsspråk, som gäller. Eftersom jag kan språket, till skillnad från Tommy, blir samarbetet naturligt, roligt och inte minst spännande.

Blir ni nyfikna på resultatet så kom till 5 Folk Festivalen i Kungsträdgården 4 juli, där Munfado* kommer att uppträda som en av många fina grupper.

Tillbaka till biblioteket...

Efter avbrott för studier på annan ort och mammaledighet är jag snart uppe i fyrtio år inom biblioteksvärlden! År 2000 flyttade familjen från Gällivare till Piteå. Jag fick strövikariat på Musikhögskolans bibliotek och 2004 blev jag fast anställd. Jag tillhör den lyckliga skara som verkligen älskar mitt jobb. På institutionen för konst, kommunikation och lärande bedriver vi här i Piteå utbildningar inom musik men även journalistik och medier, ljudteknik och dans.

Mycket har hänt sedan min anställning 2004, då vi var fyra i vår personalgrupp – idag är vi två – Helen Viklund och jag. Vi har haft en del omorganiseringer genom åren och vissa arbetsuppgifter har centraliserats, inte alltid till vår belåtenhet.

Att bli invald i Svenska musikbiblioteksförningens styrelse känns hedersamt och jag ser verkligen fram emot arbetet där.

Konst, kommunikation och lärande på Luleå Tekniska Universitet
bit.ly/2Jf5UZo

Journalistik och medier, kandidat LTU
bit.ly/2kRykhT

www.facebook.com/5FOLKFESTIVAL

* Munfado betyder Min Fado

Konsten att sprida svensk musik

– *Musikaliska konstföreningen*

||| Curt Carlsson, musikjournalist, ordförande i Musikaliska konstföreningen

I förra numret tog vi med tips om både skivor, böcker och noter. Några var utgivna av Musikaliska konstföreningen. Vad är då detta, kanske ni undrar? En musikalisk konstförening – vad gör en sån? Vi låter ordföranden i föreningen, Curt Carlsson, berätta...

Under 1800-talets ekonomiska framväxt, som skapade en ny borgerlig medelklass, utvecklades det musikaliska hemmusicerandet. I Sverige innebar detta bland annat att behovet av noter att spela efter ökade. Detta i sin tur skapade förutsättningar för att starta svenska musikförlag för att möta detta behov av framförallt ny musik. Musik att spela och sjunga i hemmen.

Dessa förlag, som ofta också hade egna notbutiker, ägnade sig förstas främst åt att tillgodose behovet av de senaste nyheterna till hängående kunder. Först och främst just sånger och pianomusik och kanske ett och annat potpurri ur de senaste operorna, som kunde säljas i stora upplagor och ge god avans. Man gav också ut populära orkesterverk och symfonier i bearbetning för fyrehändig piano. Dessa pianoarrangemang blev oerhört populära. De var ju i många fall det enda sättet för den intresserade hemmapubliken att få höra sådan musik.

För svenska tonsättare som skrev större verk, kammarmusik, orkesterverk och symfonier, var möjligheterna att få sina alster förlagda i Sverige så gott som obefintliga. Detta faktum föranledde några musikälskare och mecenater att framlägga ett förslag till Musikaliska Akademien att man skulle bilda en förening för att främja utgivandet och spridandet av den svenska konstmusiken.

Så bildade man 1859 Musikaliska konstföreningen, en ideell förening med uppgift att ge ut ett svenskt verk på noter om året. Man anordnade en årlig pristävling, där hängående tonsättare anonymt kunde sända in verk, som sedan granskades av en internationell jury bestående av några ledande tonsättare. Ett verk valdes därefter av juryn och publicerades som föreningens årstryck. Dessa distribuerades därefter till föreningens medlemmar. Många betydande tonsättare ingick under årens lopp i juryn, den tyske tonsättaren Carl Reinecke, norrmannen Christian Sinding, dansken Carl Nielsen och vår egen Wilhelm Stenhammar för att bara nämna några. Juryutlåtanden insändes alltid i skriftlig form. Stenhammars skriftliga utlåtanden är oftast personliga och slagfärdiga. Här ett citat ur utlåtandet han gav 1915.

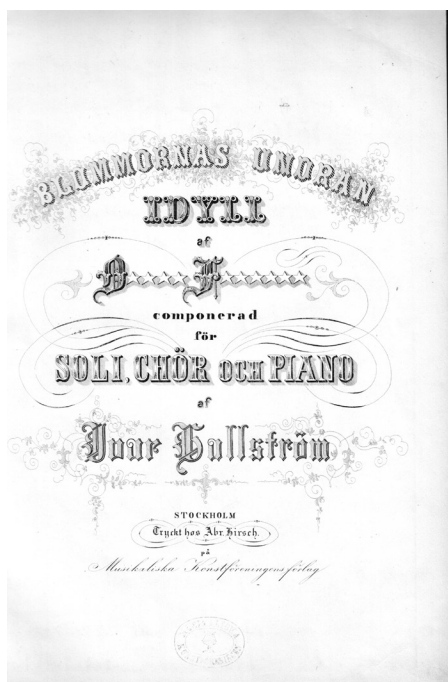
”Av de tvenne till Musikaliska Konstföreningens år 1915 inlämnade tävlingsskrifter, torde den ena, *Tre fugor*

Andreas Hallén, *En sommarsaga*

för violin, viola och cello av Pedagogus, kunna betecknas som ett aktningvärt studiarbete och som sådant vara värt ett ganska gott betyg. Den andra, *Serenad-Melancolique* av Knalle, förefaller att vara tillkommen på lediga stunder under någon fältmanöver i Västgötabygden och kan måhända, ominstrumenterad för militärorkester och helst under en innehållit bättre motsvarande titel, försvara sin plats i fria luften. Ingendera synes mig berättigad till erhållande av pris eller lämplig att införlivas med Musikaliska Konstföreningens bibliotek.”

Omdömena om de insända verken vari allmänhet ganska korta, men ofta som här obarmhärtiga. De offentliggjordes

Ivar Hallström, *Blommornas undran*

aldrig. Bland de 1916 insända verken finner dock Stenhammar flera som förtjänar beröm. I sitt utlåtande den 27 april 1917 skriver han om ett av dem:

Sex Latinska körer a cappella av 'Lauda, Sion, Salvatorem!'

- Ett mycket förtjänstfullt arbete, vittnande om betydande kontrapunktisk kunskap och verkligt sinne för kyrklig stil och god körklang. Särskilt vill jag framhålla No. I. Psalmus CXX, IV. Jesu dulcis memoria och IV. Rex gloriose Martyrum. Väl utförda måste de klinga helt förträffligt.

Även den danske granskaren Carl Nielsen var full av lovord över dessa körsånger. De trycktes alltså året därpå och tillhör numera vår svenska körkanon. Tonsättaren var Otto Olsson och de insända sångerna hans Latinska hymner opus 40.

Förutom denna pristävling kunde föreningens styrelse även välja ut andra verk av såväl levande som avlidna svenska tonsättare för publicering. Så har föreningen gett ut musik av såväl Franz Berwald och Ludvig Norman som 1600-talsmusikerna Andreas Düben och Thomas Boltzius.

Musikaliska Konstföreningen var också tidigt ute med att publicera musik av några av våra kvinnliga tonsättare. Re-

dan 1864 tryckte man Elfrida Andrées pianokvintett, senare även hennes ballad *Snöfrid* och en av hennes pianotrios. Även kammarmusik av Amanda Maier och Valborg Aulin utkom under 1800-talets sista decennier. Flera verk av våra mer betydande tonsättare hittar man också i Musikaliska Konstföreningens katalog: Hugo Alfvén, Kurt Atterberg, Franz Berwald, Jan Carlstedt, Gunnar de Frumerie, Lars-Erik Larsson, Otto Olsson, Ture Rangström, Hilding Rosenberg, Emil Sjögren och Wilhelm Stenhammar. Ja, listan kan göras lång. En kuriositet är att Konstföreningen också tryckt musik av normannen Edvard Grieg. Norge var ju i union med Sverige fram till 1905. Fast detta verk av Grieg, uvertyren "I höst" opus 11, sålde föreningen senare till Griegs tyska förlag Peters i Leipzig. En del av föreningens utgåvor sålde man och överlät rättigheterna till andra förlag, Otto Olssons *Sex Latinska Hym-*

“ “ Musikaliska Konstföreningen var också tidigt ute med att publicera musik av några av våra kvinnliga tonsättare

ner, föreningens årstryck 1917 överlät man i början av 50-talet till Nordiska Musikförlaget och Lars-Erik Larssons berömda *Förklädd Gud* från 1941 överläts strax efteråt till Gehrmans förlag – en för föreningen säkert ofördelaktig affär. Vissa verk som under åren genererat betydande belopp till föreningen, finns dock fortfarande kvar i katalogen som till exempel Otto Olssons *Te Deum*, som trycktes redan 1912 och fortfarande är föreningens storsäljare. Otto Olsson var engagerad i föreningen från 1926, först i föreningens inköpsnämnd och från 1940 som föreningens ordförande fram till 1955. Fler av hans verk har under tidernas lopp publicerats av föreningen, senast hans två violinsonater komponerad kring förra sekelskiftet 1900, men utgivna av Konstföreningen 2014. Under årens lopp har Musikaliska Konstföreningen publicerat över 150 verk av nästan 100 svenska tonsättare från All-

gén till Åkerberg, med besättningar allt från soloflöjt till full symfoniorkester. Här finns kantater av Hugo Alfvén, stråkkvartetter av Jan Carlstedt och Otto Olsson, sånger av Emil Sjögren och Wilhelm Stenhammar och pianomusik, massor av pianoverk. Man hittar också musik av flera numera bortglömda svenska tonsättare som bland andra Fritz Arlberg, Wilhelm Bauck, Joseph Dente och Svante Sjöberg. Tonsättare som kanske oförtjänt försvunnit ur vårt musikaliska medvetande. Här finns massor av glömd svensk musik att återupptäcka.

I början 1950-talet togs tävlingsmomentet bort från föreningens stadgar. I praktiken hade det upphört långt tidigare. Nu inriktar man sig på ny musik av nu levande tonsättare. Efter sekelskiftet 2000 har dock utgivningsperspektivet vidgats. Förutom det nya har man också grävt fram äldre svensk musik som ej publicerats tidigare, som ytterligare en stråkkvartett av Valborg Aulin, piano-

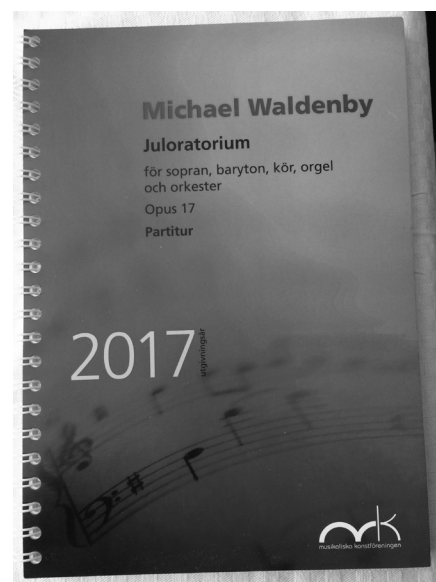
Wilhelm Stenhammar, slagfärdig jurymedlem och tonsättare

musik och kammarmusik med piano av Wilhelm Stenhammar och inte mindre än fyra orkestersymfonier av den synnerligen intressanta Joachim Nicolas Eggert död 1813. Samtidigt ägnar Konstföreningen den nya svenska musiken stort intresse. Man har låtit trycka stråkkvartetter av Anders Nilsson och Per Mårtensson, samt kammarmusik

av Kim Hedås, Miklós Maros, Håkan Larsson och Lennart Fredriksson. Vidare har man publicerat pianomusik av Maurice Karkoff och Staffan Storm. Jan Sandström, som gjort sig känd inte bara som kompositör av den så kallade Motorcykelkonserten för trombonsolisten Christian Lindberg, utan också är välkänd i körkretsar för sina många körverk. Av honom har Konstföreningen förvärvat och publicerat två nya körstycken: *Landskap med solar* och *In Flanders Fields*. Vidare har man infört 500-årsjubileet av Luthers reformation 2017 låtit den tyske kyrkomusikern Wilfried Pankauke översätta till tyska och bearbeta Hugo Alvén's reformationskantat från 1917. Föreningen har också i fjol förvärvat Michael Waldenbys Ju-

latorium och tryckt såväl partitur, klaverutdrag samt orkesterstämmor.

I boken Musikaliska Konstföreningen 150 år kan man läsa vidare om Konstföreningens historia. Boken som är gratis kan beställas från föreningens hemsida musikaliskakonstforeningen.se. Där finns också en komplett förteckning över föreningens utgåvor och möjlighet att köpa föreningens notutgåvor. Numera är det ju mycket gles med musikaffärer i Sverige som säljer noter. Via Konstföreningens hemsida kan man, var i världen man än befinner sig, beställa dessa noter och i vissa fall ladda ner dem för att själv ögonblickligen skriva ut dem, studera och framföra dem.

Michael Waldenbys Julatorium, nytt tillskott till Konstföreningens katalog

Om Göteborgs stadsbiblioteks musikplan

||| Niklas Bogren Persson & Boel Enbågen, musikbibliotekarier på Göteborgs stadsbibliotek

Efter att ha deltagit i SMBF-konferensen *Mark the music* på Högskolan för scen och musik i Göteborg förra året fick vi i uppdrag av vår dåvarande chef att skriva en musikplan för Göteborgs stadsbibliotek. Idén hade hon fått efter att ha besökt Västerås stadsbibliotek och hört om deras musikrapport från 2013.

Syftet med planen har varit att kartlägga hur musikförmedlingen har förändrats över tid på vårt bibliotek och framförallt hur vi i framtiden ska arbeta när exempelvis utlånen av cd-skivor fortsätter gå ner och våra besökare vanor för hur man tar del av musik fortsätter att förändras. Vad skall vi satsa på för att musikintresserade ska fortsätta att komma till biblioteket?

Ett av flera problem är som vi nog alla känner igen är tendensen att man inte längre satsar på specialkompetenser när

man anställer bibliotekarier utan att alla ska vara generalister. Det gör att kunskaper försvinner och servicen blir sämre för besökarna, inte minst inom musikfältet.

Nätverk som Musikgruppen, SMBF och IAML blir allt viktigare. Både genom att man kan samverka för att genomföra nationella strategier och samarbeta kring olika frågor som rör musik. Dessutom ges tillfällen till kompetensutveckling och omvärldsbevakning.

Ett annat område som vi tror kan ha en stor potential är musik och skapande. I skrivande stund ligger Göteborgs stadsbibliotek i startgroparna till att bygga om en del av en våning till en kreativ yta. Där kommer förhoppningsvis musiken att ta en stor plats genom exempelvis ljudisolerade rum för musikutövning, handledningar av olika slag och programverksamhet.

I musikplanen lyfter vi även fram "the 5 Music Rights", framtagna av International Music Council som vi menar kan ses som en grund för hur vi vill utveckla vår verksamhet.

The rights for all children and adults:

1. To express themselves musically in all freedom
 2. To learn musical languages and skills
 3. To have access to musical involvement through participation, listening, creation, and information
- The right for all musical artists to:
4. To develop their artistry and communicate through all media, with proper facilities at their disposal
 5. To obtain just recognition and fair remuneration for their work

Om du vill läsa musikplanen i sin helhet mejla: boel.enbagen@kultur.goteborg.se

Fem frågor till Mattias Lundberg om hans bok *Martin Luthers egna toner och ord om musik*

||| Tobias Danielsson, text

Den tidigare raritetsavdelningsansvarige på Musik- och Teaterbiblioteket, Mattias Lundberg, idag professor i Musikvetenskap i Uppsala samt även känd från radio och TV, har skrivit vad som troligen är den första boken på svenska som explicit tar upp Martin Luther ur ett musikperspektiv. *Martin Luthers egna toner och ord om musik* (Artos, 2017) ger både en idéhistorisk bakgrund till tiden Luther levde i samt presenterar originaltexter av kyrkoreformatorn som behandlar just musiken.

Vi på Musikbiblioteksnytt försökte formulera några frågor till Mattias där han ombads "spekulera" lite kring musikens roll i dagens kyrka och samhälle, allt utifrån hur Martin Luther själv formulerat sig kring musiken.

1. Kan man hitta en annan relevans för Luthers texter idag som rör musikutövningen i kyrkan eller har vår nationella lutherska kyrka redan inkorporerat hans ord om musiken i sina traditioner?

Jag tror att den som läser Luthers musiktexter närmare lär märka att många saker skiljer sig från vad som ofta uppfattas som "lutherskt" i Sverige idag. Två

sådana tendenser är tanken på att det är en slags plikt bland kristna att hålla sig med en så välgjord och väl framförd musik som bara är möjligt, samt synen på att musik inte kan reduceras till enbart bärare av text, i pedagogiskt syfte eller till trosförmedling, utan också är konstituerande för gudstjänsten (alltså: vissa saker måste sjungas annars upphör det att vara en gudstjänst). Vi förknippar ofta det "lutherska" med saker som församlingssång och mer allmän utbildning för lekmän och så vidare, men

“ “ Jag tror att han skulle bli förvånad över mångfalden av musikaliska uttryck.

detta var saker som främst växte fram i Luthers efterföljd, även om idealen ofta fanns redan hos Luther själv.

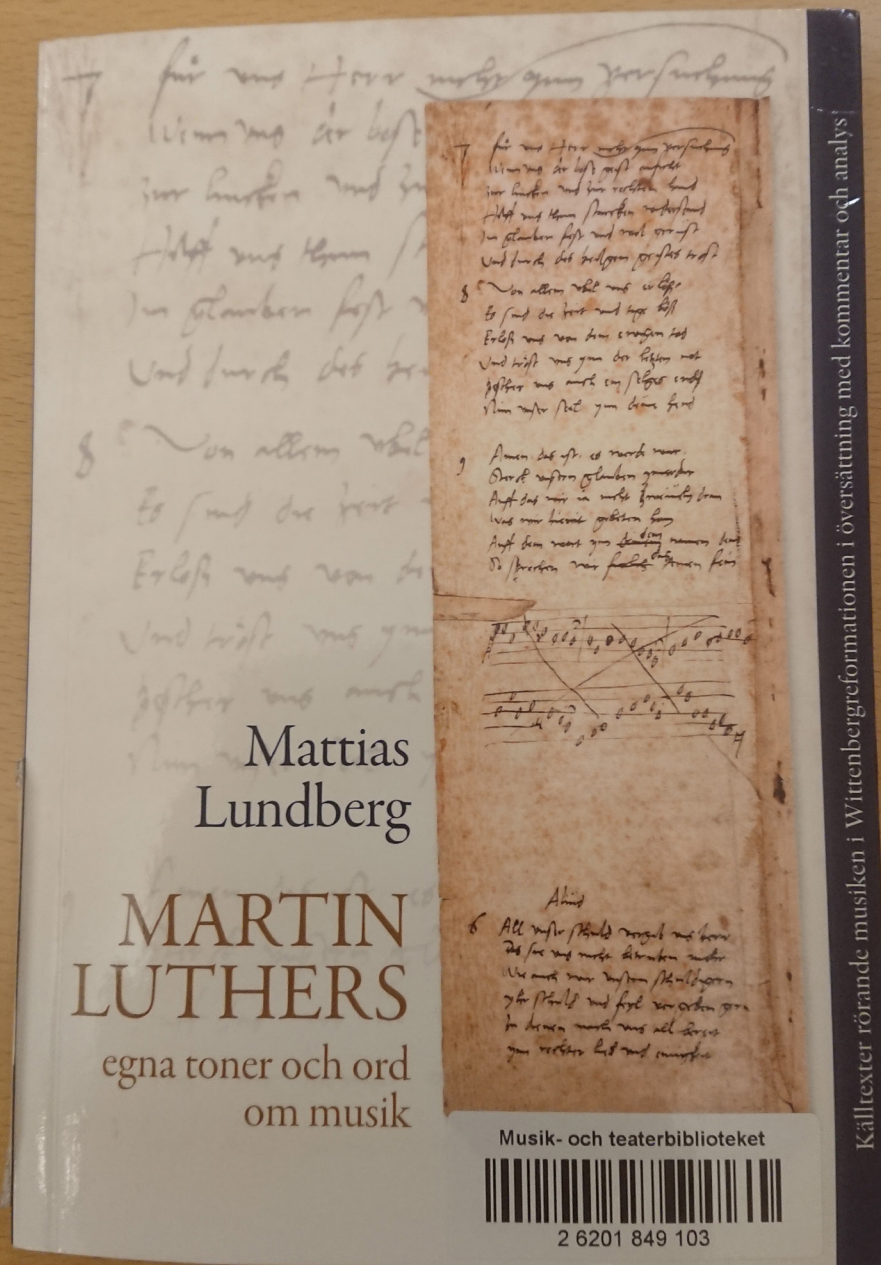
2. För dagens människor är musik främst en passiv – om än mycket betydelsefull – sysselsättning. Vi lyssnar på inspelad musik i vardagens alla skeenden och ibland går vi på konsert och lyssnar på andras musicerande. Naturligtvis skapar människor idag också musik men de

Mattias Lundberg. Foto Erik Hammarström.

flestas förhållande till musiken präglas ju ändå av en slags konsumtion. Kan man föreställa sig hur Martin Luther skulle se på musikens roll i dagens samhälle?

Jag tror att han skulle bli förvånad över mångfalden av musikaliska uttryck. Även om han naturligtvis inte kunde föreställa sig tekniskt medierad och reproducerad musik (inspelningar), så skulle han nog känna igen några av musikens viktiga samhälleliga roller (som uppbyggligt nöje i enskildhet, eller bland vänner, samt i officiella och rituella sammanhang), eftersom mot-

Omslaget till boken Martin Luthers egna toner och ord om musik. Foto Tobias Danielsson.

svarigheter fanns i hans tid och kontext. Med tanke på vilken vikt han ofta lägger vid att en människa måste kunna göra musik och musicera, speciellt den som ska vara lärare eller samhälls- ledare, skulle han nog förskräckas av hur många som blivit rent passiva mot- tagare, snarare än skapare, av musik, just genom de nya tekniska möjligheterna där man kan disponera över musik när man vill, helt utan att spela och sjunga själv.

3. På påsksöndagen hade jag hade den stora glädjen att sjunga med i J.S. Bachs Johannespassion och fick då uppleva ett knöckfullt kyrkorum med en emotionellt

laddad atmosfär, en stark kontrast till våra högmässor med sparsamt besökta kyrkor där kören ofta är mer månghövad än kyrkobesökarna. Tror du att Martin Luther skulle invända mot detta och ändå mena att människorna hellre borde gå på högmässan där de får sig Guds ord till livs?

Nej, jag är övertygad om att han skulle betrakta Bachs passioner som gudstjänster, om än kraftigt utbyggda och "troperade" sådana (alltså med instuck- na extra moment i ramen för ordnin- gen). Bachs passioner skrevs ju som en utbyggnad av långfredagens Vesper- gudstjänst, som redan på Luthers tid var en slags narrativ åminnelse och medita-

tion över Kristi sista dagar i det jordiska livet. Just synen på det vi idag delar upp i konsert respektive gudstjänst hör nog till de punkter där vi skiljer oss mest från en 1500-talsmänniska. Många idag skulle nog uppfatta en Mässa på sen- medeltiden eller på Luthers dagar som ett "framförande" eller "konsert". Över- lag kan man nog säga att 1800-talets pietism och frikyrkliga rörelser infört en ny individualism i kyrkan (även alltså i Svenska kyrkan), där många tänker ungefär "jag måste som individ aktivt förhålla mig till Gud på ett visst sätt för att kalla mig riktig kristen". Tanken på att vara "enbart åhörare" blir då pas- sivt och otillräckligt. Men det faktum att mängder av människor går och hör Bachs passioner, Haydns Nelsonmässa,

“ Just synen på det vi idag delar upp i konsert respek- tive gudstjänst hör nog till de punkter där vi skiljer oss mest från en 1500-talsmänniska.

Mozarts Requiem med flera verk är inte ett tecken på sekularisering, anser jag, utan helt i linje med hur kyrkomusik och liturgi alltid varit en kulturell verk- samhet, där det trosmässiga varit in- bakat. Dagens lyssnare hör ju dessa verk såsom de klingade som gudstjänster, på den plats där de sjöngs (kyrkorummet) och med alla de liturgiska texter och melodier de innehåller.

4. På våra musikbibliotek vill vi gärna låna ut så mycket musik som möjligt och vi har inte några särskilda åsikter om vilken musik vi lånar ut; huvudsaken är att den spelas, menar vi. Hade Luther ett liknande synsätt på musiken eller var han noga med att människor skulle utöva "rätt" sorts musik?

Luthers diskussioner om musik inne- håller ofta starka värderande inslag, där nära vänners skapelser kan dömas ut som otillräckliga, medan politiska och kyrkliga motståndares musik (såsom den i det katolska Bayerska hovkapel-

let) framhålls som föredömlig och överlägsen. Detta tyder dels på att Luther värderar estetiska och hantverksmässiga faktorer högt i musiken, dels att han anser att vissa är speciellt kallade eller utvalda att skriva och spela musik. Hans preferenser är förvånansvärt ofta negativt formulerade, han gjorde många av sina egna nyskapelser (psalmer,

“ “ Det vi tänker på som musik idag, alltså det klingande resultatet, ansågs alltså bara vara den fysiska manifestationen av naturlagar

mässordningar och så vidare) först när han menar att andras skapelser (till exempel Thomas Müntzers tyska mässa i Allstedt) "provocerat" fram dem genom att vara mindre välgjorda. Han var också ödmjuk inför de som han ansåg var bättre skaffade än han själv att skriva och framföra musik.

5. Det finns en fascinerande tanke i Luthers idévärld som du sammanfattar med det latinska citatet "Musica esse ab initio mundi" dvs "musiken fanns från jordens begynnelse", vilket innebär att musiken fanns före det att människan exister-

ade; en lika fascinerande som näst intill otänkbar tanke. Hur kan man tänka sig existensen av musik utan de människor som skapar den? Vad tänker du om det - och hur tänkte Luther?

Luther byggde här på en kosmologi där de fyra matematiska kunskapsområdena (astronomi, musik, geometri, och aritmetik) uppfattades som att de fanns i naturen, något man pekade på, snarare än skapade som människa. Aristoteles pekar i en under medeltiden ofta kopierad text på att musik återspeglar eller "imiterar" världsordningen, och många kallar den klingande musiken ett "återsken" av musikteorins eviga lagar. Det vi tänker på som musik idag, alltså det klingande resultatet, ansågs alltså bara vara den fysiska manifestationen av naturlagar. Hos Luther mejslades detta fram till att bli en speciellt central del av skapelsen. Musik hade lagts in av Gud som en "prima materia", alltså det man tänker sig fanns innan element, grundämnen, stoff med mera. hade fått sina unika egenskaper. Detta innebar inte att han förnekade vad vi skulle kalla de "kulturella" aspekterna, alltså det som människor skapar, men musik blir genom detta synsätt ett sätt att "leka med Gud", alltså att förhålla sig till världen i all sin förunderlighet.

Tack Mattias!

Påminnelse IAML

IAML-kongressen 2018 äger rum i Leipzig 22 -27 juli på Hochschule für Musik und Theater "Felix Mendelssohn Bartholdy". Glöm inte bort att kolla programmet på IAML-kongressens hemsida iaml2018.info/programme

Ur programmet

- Leipzig and Dresden music archives: from Bach to the present day
- Online delivery of music resources
- Rethinking women composers in East Asia and the East-Asian Music Database II
- Preserving piano rolls and shellac discs
- What's new in German public libraries
- Musik für Blinde. Deutsche Zentralbücherei für Blinde (Leipzig) und ihre Serviceleistungen: Geschichte und neue Perspektive
- Musical caricatures and the story of a long-lost baton

Nytt år – nya medlemsavgifter

Medlemsavgifter från och med 2018

- Institutioner 700 kr
- Enskilda medlemmar 350 kr
- Veteraner, studerande och arbetslösa 150 kr (medlemskap i IAML och tidskriften Fontes ingår inte)

Plusgiro 65 21 22-3

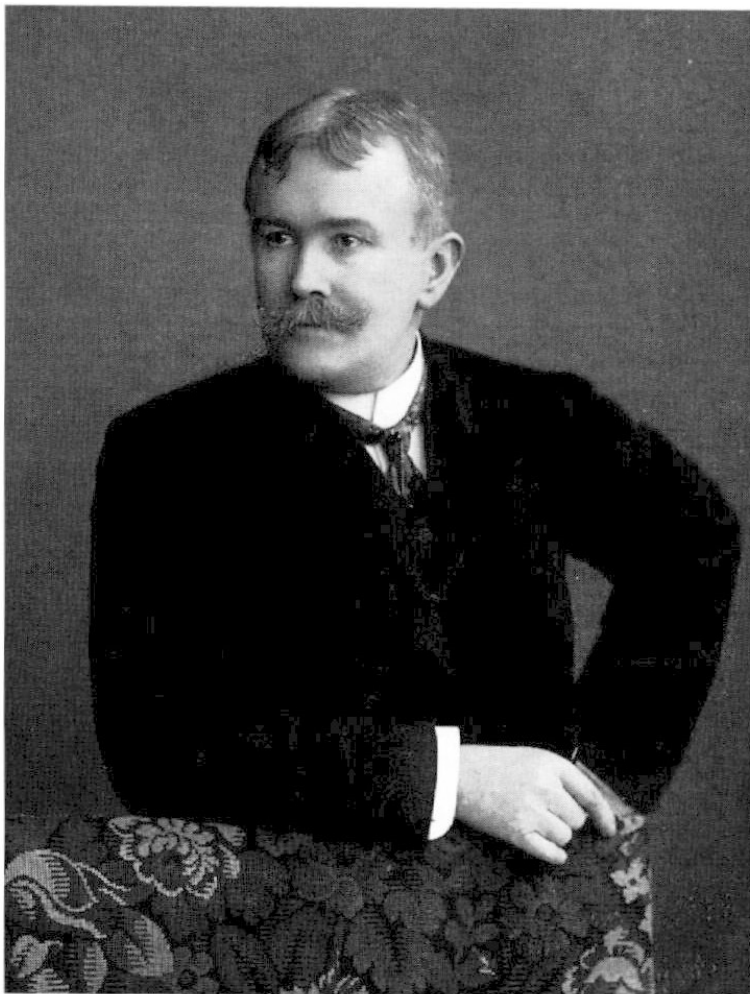

SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN

Emil Sjögren

1853–1918

||| Anders Edling, ordförande Emil Sjögren-sällskapet, musikforskare med mera

EMIL SJÖGREN

Iår är det 100 år sedan Emil Sjögren dog, vilket är en god anledning att minnas honom, som av Grieg och många andra i samtiden klassades som "Sveriges förste tonpoet".

Emil Sjögren (1853–1918) trädde fram som ett ungt snille i 1870-talets stockholmska musikliv. Det var först med sånger till skandinaviska texter, norska och danska, och med pianostycken. Han

komponerade i Griegs och Södermans anda och med influenser från Schumann, och var själv redan från början fri i sitt sätt att använda harmonik för att måla stämningar och känslor. Hans stil väckte en del skepsis hos kritiker och äldre musikerkolleger, men han möttes med entusiasm av många musikälskare och inte minst av tidens unga konstnärer, sådana som Carl Larsson och Ernst Josephson, som båda var vänner till honom. Sjögren gjorde en stor del av sin karriär i olika privata hem där han var och förblev en uppskattad gäst.

Att han syntes mer i privata sällskap än på estrader hängde ihop med att han var en blyg person som inte gärna framträdde inför publik. Vilket i sin tur hängde ihop med hans sjukdom, en plågsam psoriasis som var ett socialt handikapp. Emil Sjögren hade som sagt många vänner, men hans fasta adress genom flera decennier var hans mors lilla pensionat på Drottninggatan 81A.

Sin första musikutbildning fick Emil Sjögren vid Musikkonservatoriet i Stockholm. 1879–80 kunde han med hjälp av Ludvig Ohlson och Isidor Dannström, de välvilliga arbetsgivarna i den pianoaffär där han tjänade sitt levebröd, fortsätta sina studier i Berlin, studier i kontrapunkt och orgel som blev viktiga för honom.

Emil Sjögren vid pianot (fotograf okänd).

1883–85 gjorde Sjögren en ny utlandsresa, nu finansierad av stipendier. Han reste delvis i sällskap med danske tonsättarvännen Peter Erasmus Lange-Müller. Färden gick till Wien, till Merano i Sydtyrolen, till München och till Paris. Under resan komponerade han, förutom sånger och pianostycken, sin första violinsonat. Också här kunde han förnya traditionen och tillföra sängbarhet, dramatik och spontanitet till denna klassiska genre, något som skulle bidra till att svenska tonsättare skrev violinsonater i stora mängder under de decennier som följde. Sjögrens andra violinsonat, e-mollsonaten, skriven 1888, blev hans största succé överhuvudtaget, spelad ett oräkneligt antal gånger. Han skrev allt som allt fem violinsonater, dessutom en cellosonat och två pianosonater.

Emil Sjögren var i sin ungdom konstnärernas favoritmusiker, och han blev lite senare i livet också intressant för flera författare. Strindberg skickade honom pjäserna *Ett drömspel*, *Kronbruden* och *Svanevit*, antagligen för att få honom att göra musik till någon av dem, och Heidenstam önskade sig en tonsättning av dikten *Sverige* av Sjögren. Inget av detta levererade han dock.

Entusiasmen från dessa två avspeglar en ganska allmän förtjusning i Sjögrens musik. Mot slutet av 1890-talet fram-

stod han som Sveriges mest intressanta och representativa levande tonsättare. Till hans goda rykte bidrog också hans orgelspel – han innehade från 1891 och fram till sin död organisttjänsten i S:t Johannes kyrka, där han regelbundet improviserade postludiet vid kvälls-andakter. Att ”gå och höra Sjögren” blev lite av en institution för kulturintresserade stockholmare. ”Man visste att det var ett under som skedde” – så formulerade den yngre kollegan Gösta Nystrom i efterhand sin upplevelse.

“Emil Sjögren var i sin ungdom konstnärernas favoritmusiker, och han blev lite senare i livet också intressant för flera författare

När Emil Sjögrens mor dog 1895 förlorade han sitt hem och sin fasta punkt. Den alkoholism som han redan hade utvecklat blev värre. Hans privata tillvaro var alltså minst sagt omskakad, samtidigt som hans renommé som tonsättare växte. Under 1890-talets sista år låg han på sjukhus i Berlin, svårt sjuk och ett tag nära att dö.

Den som räddade honom var Berta Dahlman, den kvinna som han snart

därefter skulle gifta sig med. Hon var betydligt yngre än han och tillhörde de salongs-kretsar i Stockholm där han var en mycket beundrad gäst. Berta fick nu ordning på hans kaotiska liv och han kunde starta om med komponerandet, som legat nere. En mycket aktiv period följde med Berta som ett slags impresario. Det blev långa sejourer i Paris, där Sjögrens musik lanserades med hjälp av svenska och andra musiker – även blivande stjärnor som violinisterna Jacques Thibaud och George Enescu deltog. Det var en lansering som fungerade bra, och hans musik fick en viss popularitet i Frankrike, och för övrigt också i England och Tyskland.

Hur pass fransk var Emil Sjögren i sitt tonspråk?

Det är en fråga som har fått olika svar. En del har talat om en sjögrensk ”impressionism” och om en tydlig släktskap med César Franck hos honom, medan andra har varit skeptiska till sådana påståenden. Klart är i alla fall att han använde klanger på ett sätt som fick positivt gensvar i det tidiga 1900-talets Frankrike. Det klangmåleri han blev känd för var ”släkt” med fransk musik från deras epok, sådant man kan höra hos Saint-Saëns, Bizet och Delibes, tonsättare som han beundrade.

Det fanns en svag punkt hos Emil Sjögren: han var ingen orkestertonsättare. I det tidiga 1900-talet var modernisering och professionalisering av konstmusiken viktiga mål, och fasta symfoniorkestrar startades i Sverige. Sjögren hade försökt skriva för orkester men hade aldrig fullbordat något, utom i ungdomen och då med hjälp av sina lärare. Detta, och det faktum att han

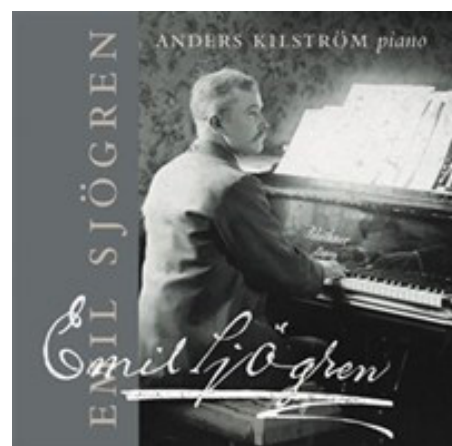

Bild från Idun 1899, foto A Blomberg (skivomslag till Capriceutgåva).

inte arbetade i Beethovens tradition av tematisk utveckling, bidrog till att hans musik under 1900-talet hamnade i skuggan, trots sina kvalitéer.

Kvalitéerna i Sjögrens musik är uppenbara för den som sysslar med den eller lyssnar på den, helst i live-framföranden av professionella musiker. Där finns, allra mest i sångerna men också i andra

verk, någonting speciellt – man kanske kan kalla det en kombination av elegans, lödighet och närvaro – som gör att musiken berör.

Emil Sjögren i bibliotek & arkiv

Emils Sjögren vid pianot (fotograf okänd).

Det finns inte ett enda, samlat arkiv efter Emil Sjögren, utan papperen har delats upp och ligger på många håll, kanske en paradoxal effekt av att han räknades som en så viktig bit av svenskt kulturarv. Det var i alla fall därför som han hamnade på Nordiska museet, där hans arbetsrum, med flygel, stolar, bord och mattor, var en del av den permanenta utställningen fram till sent 1900-tal, diskret placerad ganska högt upp i huset.

Ihop med arbetsrummet fick museets arkiv också ta hand om en stor del av hans papper – bland annat brev och tonsättarens notbibliotek – som fortfarande kan studeras där. Arbetsrummet är numera magasinerat i en depå.

Det var Emils hustru Berta Sjögren som donerade materialet till Nordiska museet, och hon såg också till att hans verk, i autograf, avskrifter och tryck, kom till Musikaliska akademiens bibliotek, numera Musik- och teaterbiblioteket. Där finns också en liten del av korrespondensen. En stor samling av annat arkivmaterial – brev, tidningsklipp, program med mera – skänkte hon till Musikhistoriska museet, och det ligger numera i depån i Gäddviken.

Slutligen har Kungliga Biblioteket den stora delen av den bevarade korrespondensen, med en fin samling brev från Sjögrens yngre dagar. Den tycks ha bevarats hemma hos Berta Sjögren så länge hon levde, och sedan skänkts till KB av hennes brorson Theofron Dahlman. Berta var extremt mån om att allt

detta skulle bevaras. Hon levde 50 år längre än Emil, och hon har gjort små anteckningar på många håll, i noter och på foton, med upplysningar om olika detaljer i Emils liv. – Bertas eget personarkiv finns också på KB, och även det ger många upplysningar om Emil. Men också i hennes fall har en del material kommit till Nordiska museet!

“ “ Hon levde 50 år längre än Emil, och hon har gjort små anteckningar på många håll, i noter och på foton, med upplysningar om olika detaljer i Emils liv.

Förutom detta finns det mer strövis Sjögrenmaterial på andra ställen: verk i autograf finns i Musikaliska konstföreningens arkiv (Riksarkivet), i Wilhelm Hansens arkiv (Kongelige Bibliotek, Köpenhamn), i Vetenskapsakademiens arkiv och i Uppsala universitetsbibliotek, och brev finns i diverse olika personarkiv.

Hur får man tag på Emil Sjögrens musik?

När det gäller tryckta noter är läget ganska gott. Vi har till att börja med de samlingsutgåvor av sångerna och av de fem violinsonaterna som kom ut på 1940- och 50-talen, men många av de

En lång rad violinister spelade en viktig roll för Emil Sjögren: både i hans komponerande och för spridningen av hans verk. Tidigast gällde detta den franske - i Berlin verksam - virtosen Emile Saurer, därefter dennes elev Tor Aulin, som alltifrån slutet av 1880-talet och fram till sekelskiftet gjorde stora insatser för Sjögren, och länge hörde till hans närmaste vänner. Under Parisvistelserna i början av 1900-talet lärde Sjögren därtill känna berömdheter som Jacques Thibaud och

Georges Enescu. Han mötte där också två unga violinister: André Mangeot (se foto s. 2) och en svensk som studerade, Sven Kjellström. I de flesta fall spelade de inte bara hans verk utan var honom också behjälplig med violintekniska detaljer, en typ av stöd som många tonsättarpianister genom tiderna har fått. Sjögrens tacksamhet kan avläsas i hans dedikationer. (Samliga foten: Musikmuseet, Stockholm.)

Emil S

Sonater nr 1-5 för violin och piano
Karaktärsstycken för violin och piano

Emile Saurer

Georges Enescu

Quite a number of violinists played an important role for Emil Sjögren: in his composing as well as in the dissemination of his works. One of the earliest of these was Emile Saurer - a French virtuoso active in Berlin; later came Saurer's pupil Tor Aulin, who from the end of the 1880's to the turn of the century did a great deal for Sjögren and for a long time was one of his closest friends. During his sojourns in Paris in the early 1900's Sjögren also made the acquaintance of such famous

Bild från skivomslaget till Musica Sueciautgåvan. Studiofoto: Emil Sjögren och Tor Aulin.

verken finns dessutom i senare, korrigerade utgåvor i Levande musikarv, inklusive violinsonaterna, cellosonaten och en hel del av pianoverken. Sjögrens samlade orgelverk kom i en utgåva 2012 på förlaget Cantorgi, Göteborg.

När det gäller skivor är Sjögren också ganska väldokumenterad. Det allra mesta av pianomusiken har spelats in av Ingrid Lindgren på 5 CD-skivor, och Anders Kilstrom har gjort en CD med pianoverk. Sjögrens violinsonater finns

på en dubbel Musica Sveciae-CD med olika artister, och med Tobias Ringborg och Anders Kilstrom på tre skivor. Per Enoksson och Kathryn Stott har gjort en CD med första och andra violinsonaterna. Alla orgelverk finns på en dubbel-CD med Ralph Gustafsson, och orgelsamlingen Legenderna på en CD med Roland Forsberg.

Sångerna är lite sämre representerade på skiva (om man undantar de sex tyska Tannhäusersångerna op. 12, som många har gjort). Det finns två CD-skivor med sånger utgivna av Musica Sveciae, och tolkningar av Nicolai Gedda och Margareta Hallin finns samlade på en annan CD. Katarina Pilotti och Kristina Balstedt Tyrenius har tolkat de tidiga sångerna på en CD. Mer borde finnas att göra här; Sjögrens sånger hör till toppskiktet av svensk solosång.

Litteratur om Emil Sjögren

Emil Sjögren in memoriam, Stockholm 1918 (med bidrag av Sigrid Elmblad, Gunnar Norlén, W. Peterson-Berger, Helena Nyblom, Berta Sjögren och N. Söderblom)

Folke H. Törnblom (red.), *Musikmänniskor: minnen av svenska tonsättare*, Uppsala 1943

Anders Edling, *Franskt i svensk musik 1880-1920: stilpåverkan hos parisstudierande tonsättare och särskilt hos Emil Sjögren*, avhandling, Uppsala 1982
Anders Edling, *Emil Sjögren*, Stockholm 2009

Emil Sjögren-sällskapet bildades 2003 och har sitt säte i Stockholm.

Sällskapet har till uppgift att främja och vidmakthålla kännedomen om tonsättaren Emil Sjögrens musik och gärning. Ett sällskap var redan på 1920-talet men blev aldrig förverkli-

gat. Sjögren var under 1800-talets slut det stora löftet i svensk musik. Vi tror att Sjögrenvänner redan finns bland forskare, musiker och musiklyssnare i och också utanför vårt land, och att dessa vänner kan bli fler.

Till de angelägna uppgifterna för sällskapet hör att ställa ihop en samlad information om de Sjögrenkällor som finns på Nordiska museet, Musik och teaterbiblioteket, Kungliga biblioteket med mera.

www.emilsjogren.se

Anders Edling, ordförande & kassör
Ingrid Lindgren, vice ordförande
Eva Block, Roland Forsberg & Henrik Löwenmark, ledamöter

Medlemskap i Emil Sjögren-sällskapet: Avgiften 200:- betalas till PG-nummer 120 65 90-0

Länkar till andra källor

- bit.ly/2Lj6s1i
- bit.ly/2LkU2Ws
- bit.ly/2JsnDQr
- bit.ly/2JsE8I

I Birgit Nilssons verkstad

||| Lena Nettelbladt, text & foto

Boken *A viable vocal technique*, om Birgit Nilssons sångteknik. En bok som Birgit och Elisabeth gjorde tillsammans.

En samling operaentusiaster är samlade i god tid utanför Kungliga bibliotekets (KB) hörsal en onsdag i mars. Vi väntar på att få höra operasångerska Elisabeth Meyer-Topsøe berätta om Birgit Nilsson.

Evenemanget ingår i serien Berättelser från KB. Handskriftsbibliotekarie Ingrid Svensson inleder.

– En god idé har ofta flera föräldrar. Vi har operasångerska Margareta Dellefors att tacka för att vi har Birgit Nilssons arkiv här hos oss på KB.

Margareta Dellefors tipsade KB och KB tog kontakt med anhöriga och frågade om Birgit Nilssons efterlämnade pap-

per. Arkivet innehåller brev, fotografier, programblad, sångkontrakt och noter.

Musikbiblioteksnytt skrev om detta arkiv i artikeln *Doldisar i arkiven* 2009 nummer 4. bit.ly/2kNHcop

Bok om Birgits sångteknik och den första biografen

Sedan hon avslutade sin karriär som sångerska 2010 är Elisabeth Meyer-Topsøe professor i klassisk sång vid Norges teknisk-naturvetenskaplige universitet i Trondheim. Hon har studerat sång för Birgit Nilsson och de blev mycket goda vänner. När Elisabeth Meyer-Topsøe tog en master i pedagogik på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium fick hon

“ “ Birgit Nilsson var en väldigt noggrann och hårt arbetande konstnär. Hon arbetade mycket med noterna inför varje ny uppsättning.

idén att som slutuppgift skriva om Birgits sångteknik. Tillsammans har de analyserat och nedtecknat Birgit Nilssons sångteknik. Elisabeth har 52 inspelade sånglektioner på 1 ½ timmes längd med Birgit. År 2006 utkom boken *En bære-*

dygtig sangteknik: Birgit Nilssons tanker om en bæredygtig sangteknik utgiven på både danska och engelska.

Elisabeth har forskat i Birgits arkiv på KB och i Birgit-Nilsson-museets samlingar i Västra Karup. Resultatet av dessa forskningar och tiden med Birgit har samlats i den vackra och innehållsrika boken *Birgit Nilsson – Från Västra Karup till Metropolitan* som kom ut på Bonnier Fakta lagom till 100-årsjubileet av Birgit Nilssons födelse 17 maj 2018.

Från idolskap till vänskap

Elisabeths föredrag börjar med att vi får se en filmsnutt från *Bell Telephone*

Handskriftsbibliotekarie Ingrid Svensson har arbetat med att ordna Birgit Nilssons arkiv

Omslag till Birgit Nilsson exemplar av klaverutdraget till Richard Strauss Elektra.

Hour, 1963, där Birgit i grön klänning och med blombukett i handen står på en balkong och sjunger *Im Prater blüh'n wieder die Bäume* av Robert Stolz.

Elisabeth läste musikvetenskap i Danmark och var mycket intresserad av sång. Hennes "tante" Elsa Brems var en berömd sångerska som Elisabeth tog sånglektioner hos. Elsa rådde Elisabeth att söka upp Birgit Nilsson. Sagt och gjort. När Birgit kom till Köpenhamn för att sjunga på Tivoli 1977 ringde Elisabeth runt till hotellen och fick veta vilket hotell Birgit bodde på. Elisabeth gick dit med blommor och ett brev där hon berättade om sina sångdrömmar. Efter några veckor fick Elisabeth svar av Birgit: "Jag brukar i regel inte befatta

mig med sångstuderanden.... Men Ni säger ju att Ni inte lägger lyckan i mina händer. Därför kan jag ju alltid lyssna på Er om Ni skulle ha lust. Jag kommer att repetera och sjunga *Die Frau ohne Schatten* i Hamburg i oktober".

Elisabeth drog till Hamburg och Birgit hade ordnat så att Elisabeth fick pianisten Max Günther som ackompanjatör och ett ledigt rum på operan i Hamburg där Birgit lyssnade när Elisabeth sjöng.

– Birgit var så otroligt empatisk och intresserad av andra människor och mitt förhållande till Birgit utvecklades ganska snabbt från idolskap till vänskap.

Många olika pennor

Birgit Nilsson var en väldigt noggrann och hårt arbetande konstnär. Hon arbetade mycket med noterna inför varje ny uppsättning. Elisabeth har närstuderat Birgit Nilssons klaverutdrag. Flera har anteckningar med 12 – 14 olika pennor, använda genom åren för nya musikaliska anteckningar. Högden hade hon gratis så vid höjntonerna finns aldrig några särskilda anteckningar, däremot är ofta den låga tonen före en höjnton markerad. Med rödpenna har hon märkt ut var hon kan andas. Eftersom hon inte behövde tänka särskilt på de höga tonerna kunde hon koncentrera sig på att agera på scenen. I pärmens insida på varje klaverutdrag skrev hon upp när, var och med vem hon sjöng. Hon var alltid väl förberedd men klagade på

att det ofta var för lite repetitionstid med dirigenterna.

Som lärare var Birgit helt fokuserad på varje enskild student. Birgit är en av få stjärnor som inte tänkte på sig själv när hon höll masterclass.

Birgit Nilssons arkiv i Kungliga biblioteket upptar 20 hyllmeter varav 80 kapslar med brev från bekanta, vänner och fans. En kvinna skriver till exempel till Birgit och tackar för hennes stöd under hennes makes cancersjukdom – Birgits brev hade aldrig varit mer än en armlängd från sjuksängen. Birgit höll kontakt med många människor, var otroligt ödmjuk och skröt aldrig.

Boksläpp i Guldfoajén

Den 24 april bjuder Bonnier in till Guldfoajén på Kungl. Operan för boksläpp av Elisabeths bok. Operachef Birgitta Svendén hälsar välkommen till

“ Med rödpenna har hon märkt ut var hon kan andas

Birgit Nilssons hemmascen. Birgitta Svendén och Elisabeth Meyer-Topsøe var klasskamrater på Operahögskolan. Elisabeths bok är den första "vaggan till graven-biografin" på svenska bortsett från Birgits egen självbiografi.

Per Wivall från Bonnier tackar bland andra Thomas Lundvall, som var redaktör, Eva Wilson som gjort lay-out och Tom Sandberg som har översatt boken från danska till svenska och Gitte Lindström-Harmark från Birgit-Nilssonmuseet i Västra Karup.

Elisabeth berättar än en gång om hur Birgit Nilsson bjöd in henne till Hamburg men nu får vi också veta hur nervös Elisabeth var inför mötet.

– Birgit mötte och när vi åkte upp i hissen tillsammans tyckte jag att Birgit kunde se utanpå mina kläder hur mitt hjärta slog! Efter provsjungningen menade Birgit att det var mödan värt för mig att söka Operahögskolan, och att jag med tiden kom att sjunga Wagner.

Elisabeth Meyer-Topsøe signerar sin bok

Efter några år menade Birgit att jag även gick mot Stauss-facket, Birgit hade otroligt bra öron för röster.

– Man ska inte bara sjunga starkt men ska också sjunga vackert, var Birgits A och O.

Birgit hade humor. Hennes humor gjorde att man också kunde ta hennes kritik.

Birgit och Elisabet stod varandra nära. Boken börjar med ett kapitel som heter *De sista veckorna* där vi får veta att kontakten mellan Elisabeth och Birgit var intensiv även mot slutet av Birgits liv. Birgit Nilssons make Bertil Niklasson ville få "begrava en hustru och inte en världsstjärna" – därför höll de hennes bortgång hemlig en tid. Elisabeth sjöng på begravningen i Västra Karups kyrka.

Fångade flugor med en hand

Birgitta Svendén berättar om en episod när Birgit skulle sjunga Brünnhilde och stod en bit för sig själv och väntade på entré.

– Är du nervös frågade en kollega?

– Ja, jag är mer nervös här hemma än någon annanstans, svarade Birgit Nilsson.

– Jag vill inte vara en ny Flagstad, jag vill vara min egen Nilsson, sa Birgit som blev en riktigt folkkär artist.

– Jag är aldrig bättre än den senaste föreställningen, sa hon också.

Hon hade nära till skratt, var gladlynt och eftertänksam. När hon hemma i köket i Skåne bakade småkakor, gravade lax eller la in sill kunde hon också fånga flugor med en hand.

Elisabeth Meyer-Topsøe berättar om vad hon hittat i Birgit Nilsson arkiv på KB.

Summary in English

- The composer Emil Sjögren died in 1918 and Anders Edling, writer and scholar, tells us all there is to know
- The Swedish Art Music Society is presented by its chairman Curt Carlsson - published sheet music can be found on musikaliskakonstforeningen.se
- A report from the annual meeting of SMBF (where Pia Shekhter was elected

chairperson) with a presentation of one of the new board members Yvonne Suopanki-Lakso

- Lena Nettelbladt attended a seminar about Birgit Nilsson as one of the many tributes to our great opera singer who was born 1918

- An interview with the Professor at the department of Musicology, Upp-

sala University, Mattias Lundberg, who has written a book about the German church reformator Martin Luther (1483-1546), with the emphasis on his thoughts on and relation to music

- A short presentation of the developing plan for music at the public library in Gothenburg.

Fler bilder från SMBF:s årsmöte

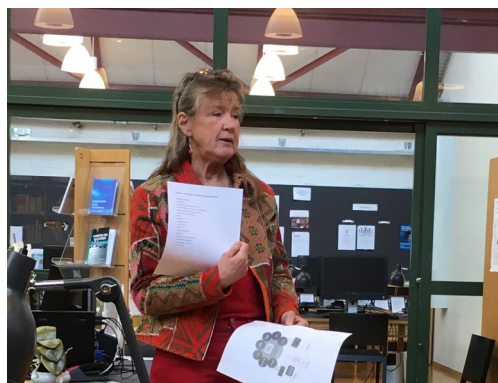

Efter kaffepausen hade vi samtal i grupper i olika rum kring fyra frågor. Tyvärr gick tiden alldeles för fort.

Prefekt Anna Lindal inledde mötet med att berätta om Operahögskolan och om sin forskning kring "Unlearning performance"

Årsmötesdagarna avslutades med att Åsa Teglund visade oss DOCH Dans- och cirkus- högskolans bibliotek.

Torsdagen avslutade vi på restaurang.

Annonsera i Musikbiblioteksnytt!

Kostnad per annons

Svart/vitt 1/4 sida	1000 kr Liggande/stående
Svart/vitt 1/2 sida	2000 kr Under
4 Färg 1/4 sida	1300 kr Liggande/stående
4 Färg 1/2 sida	2300 kr Under

Materialguide

Annonsmaterial ska levereras som högupplöst och tryckfärdig PDF. Det tillkommer ingen moms – Musikbiblioteksnytt är momsbefriad

Kontakt

Redaktörer: Gunnel Jönsson och Tobias Danielsson, c/o Musik- och teaterbiblioteket
Box 16326, 103 26 Stockholm
e-post: mbnytt@gmail.com, niklas.persson@kultur.goteborg.se

